

fosztással is együttjárjon. S még ez nem minden. Egyéb közjogi jogosítványokra is kiterjesztené *Moreau* a „capitis deminutiót“. Így helyesli, hogy a megbüntetett ne lehessen családi tanács tagja, ne lehessen gyám, gondnok, esküdt, vagy tanú és szakértő.

Záró fejezetében *Moreau* azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mely bíróságokhoz utasíttassék a választói abstentálások ügyében való eljárás.

* * *

Az „*Archives d'anthropologie criminelle*“-nek egész évfolyama, a X. kötet fekszik előttünk. Hat füzetet képez ez, a normális és pathologikus psychologia köréből vett s érdekes kutatások eredményeinek leszűrődését tartalmazó hosszabb-rövidebb értekezésekkel. Röviden összefogva ismertetjük az egész évfolyam fontosabb közleményei tartalmát.

Lépine a somnambulismus egy különös esetéről számol be, melyet az érzéki észrevételek körének megszűkülése jellemez, még pedig: 1. a hallási észrevételek teljes hiánya azon sajátossággal, hogy a hallás rögtön tökéletes lesz, mihelyt a figyelem fölbred; 2. a látási észrevételeknek részleges fogyatkozása, de a figyelem által szintén módosíthatólag.

Egy huszonkét éves egyénről van szó, ki neuropathikus rohamok miatt a kórházba kerülvén, egy éjjel somnambulismus állapotában ébredt föl, s megvetette ágyát és egy könyvben kezdett lapozni, mialatt paralyzise teljesen eltűnt. Másnap paralyzisan találták s mély szenderben, melyből csak délben tért magához. Következő éjjel megint fölkel s előtte való nap teljesen paralyzált jobbkezével egy levelet írt, s azóta teljesen megszűnt paralytikusnak lenni. Ellenben sajátosságos állapotba jutott, mely hetekig tartott, s melyben egyik jellemzetes momentum volt, hogy a beteg nem hallotta a csengettyű hangját, ha nem figyelmeztették rá s ha nem látta. Épen úgy észlelhető volt rajta az úgynevezett psychikai vakság is, azaz a beteg látott ugyan, de nem mindig tudta, mit látott. Lehetetlen volt például őt zajjal föltüntetni, vagy ha evett vagy kártyázott s hirtelen szeme elé toltak egy fehér papirost, észrevette azonnal látása akadályozását, de nem fogta föl annak okát, hogy mi zavarhatja látásában. Azt hiszi *Lépine*, hogy ez eset nem mutatja azon állapot típusát, melyet

somnambulismusnak neveznek, különösen nem beszámíthatóság tekintetében, mert míg a somnambulismus állapotában a beszámíthatatlanság kétséget nem szenved, addig ennél az esetnél lehetetlen az öntudat épségét tagadni.

*

Marandon de Montyel a tébolyodottak külső nemzőszervei anomaliáiról értekezik, vonatkozással a degenerációra és a kriminalitásra. Minden elmegyógyász, a ki e tárggyal foglalkozott, jelezte a külső nemzőszervek anomaliáit, de arra a kérdésre, hogy miben állanak ezek az anomaliák, nagyon kevés anyag áll eddig a tudomány rendelkezésére. Csak *Bourneville* és *Sollier* tanulmányozták alaposabban e kérdést azon megfigyeléseknél, melyeket 728 elmebetegén végeztek.

Marandon de Montyel 800 tébolyodottat vizsgált meg s terjedelmes tanulmánya első részében most először is beszámol az azoknál tapasztalt különféle rendellenességekről, így az emlékek nagysága, színe és formája tekintetében, melyeket rajzban is bemutat.

Érdekes anthropologiai tanulmányt képez *Régis*-nek egy *Lacassagne*-hoz intézett levele Caserioról, *Carnot* gyilkosáról. *Croque*-nak a budapesti egészségügyi congressuson és *Lacassagne*-nak elfoglalt álláspontjával szemben azt bizonyíttatja *Régis*, hogy Caserio teljesen megfelel annak a klinikai leírásnak, melyet ő adott a királygyilkosokról az „Archives“ egy régebbi füzetében. Megfelel korra, eredetre, természetre és elméleti állapotra nézve. Kimutatja, hogy az elnökgyilkos, ki még nem múlt el 21 éves, ugyanazon korban volt, mint Jaques Clément, Jean Châtel, Staaps, Sala, Hödel, Mennier, Moncasi stb. Kimutatja öröklési terhelt-ségét is, a mennyiben atyja epileptikus volt. Degeneráltnak tartja tehát őt s elméleti állapota jellegzetes tulajdonságainak ismeri föl a disharmoniát, az állandótlanságot s a mysticismust. Majd a merénylet, a pör és a kivégzés részleteire tér át, tételről tételre alkalmazza a politikai gyilkos jellemrajzában jelzett felfogását Caserióra, hogy ismétlje azt a meggyőződését, mely szerint a politikai gyilkos egy élete árán elkövetendő nagy emberiségi tett gondolatától eltelt degenerált rajongó.

*

A retrospectív criminologia terén már általunk is jelzett kutatásokat folytatják *Corre* és *Aubry*, ezúttal a régi nőrablásokról, szemérem elleni büntettekről, bestialitásokról s más hasonló büntetendő cselekményekről rántva le a leplet gondos levéltári kutatások alapján.

Raffalovich az uranismusról ad megdöbbenő képet, több curiosumot közölve az irodalom uranistái: *Platen*, *Paul Verlaine* műveiből. Egyúttal tanácsokat is ad a nemi inversio szerencsétlen áldozatainak mikénti nevelése tárgyában.

*

A következő füzet *Baer*-nek a büntettesek tetoválásairól közölt nézeteit ismerteti „Der Verbrecher in anthropologischer Beziehung“ című munkája nyomán. Az olasz iskolának azon nézetéről megemlékeztünk már e helyen, mely szerint a tetoválások rendkívüli gyakorisága a büntettesek érzéketlenségének és atavismusának volna különös jele. *Baer*-nek számos ábra szemléltető feltüntetésével kísért értekezésének conclusiói ezek: 1. hogy maga a tetoválás önmagában nem enged az emberek egy különös kategóriájára következtetni, mely testileg és pszichailag különböznék más emberektől; 2. hogy a letartóztatottnál a tetoválás gyakorisága inkább külső, mint belső okok eredménye; 3. nincs anthropologiai egység a tetovált rajzok jellegében; 4. a tetoválások tárgyai a letartóztatottnál azonosak ugyanazon társadalmi osztályokhoz tartozó egyének szokásaival és felfogásaival; 5. a tetováltak nem viselik szigorúan azokat a testi vagy lelki bélyegeket, melyek a született büntettest kell hogy jellemezzék s különösen nem találhatók köztük a veszedelmesek, érzéketlenek, kitanultak, brutálisok és recidivisták; 6. A letartóztatott keze által a börtönben karmolás, szúrás, vágás útján, szín alkalmazása nélkül eszközölt alakok rajza, gyakran beteges lelki ingerre mutat; 7. a színes tetoválások gyakorlatilag azon fontossággal bírnak, hogy reconstituálnak bizonyos tényeket az előletről az ismeretlen delinquensek kifürkészésére, s a keresett büntettesek személyazonossága megállapítására. Nyomban követik *Baer* fejtegetéseit azok az észleletek, melyeket a ville-eyrard-i tébolydában a betegek egész során tettek a tetoválásoknak az elmekór eseteihez való viszonya tárgyában. Ezekben a figyelemreméltó adatokban következő három pont nyer közelebbi megvilágítást: 1. a teto-

válásokra kedvező föltételek; 2. a tetoválások vagy ábrázoló rajzok különböző nemei a tébolyultaknál; 3. a tetovált rajz és a beteg deliriuma közti viszony.

*

Marty az Yonne departement bűnügyi archaeológiájából ad elő hosszú sorozatot, a megyei levéltárakból merítve adatait. Bevezetőleg ismerteti a régi idők büntető eljárását, az egyházi jurisdictio competentiját. Azután különös eseteket csoportosít az ember élete elleni büntettek: a gyilkosság és emberölés; a tulajdon elleni büntettek: lopás, gyujtogatás, hamis pénzverés köréből, külön rovat alá foglalva a mezőrendőri kihágásokat, a halászáti és vadászáti kihágásokat, ebtartási szabályrendeleteket stb. Áttérve a családi állapot és erkölcs elleni büntetésekre, szól a bigamia, a házasságtörés, paráználkodás, vérfertőzés, bestialitás különböző nemeiről; tárgyalja a vallás elleni delictumokat, a vasárnap megszentelését, a káromlást, kiátkozást, ráolvasást, az ordaliákat és állatpörököt, utóbbiakról constatálja, hogy azok a XIV. századon túl már nem fordulnak elő, s a káromlások is eltűnnek már a XVII. századdal. A birói párviadalt 1156-ban betiltotta az egyházi hatóság, menhely-jog azonban még 1521-ben is létezett. Leggyakoribb vétségek és büntettek az emberi élet ellen irányulók, míg a lopások főleg a XVI. és XVII. század okiratai közt fordulnak sűrűen elő.

*

A Romani, a Guindbrand-Jouve, a Joniaux, a Wilde Oscar-féle sensatiós bűnügyek büntető-anthropologiai szempontból való bő méltatása mellett *Sighele* „Un pays des criminels nés“ cím alatt ismerteti az olasz bűnügyi statisztikában szomorú hírre vergődött Róma vidéke criminalistikus viszonyait. Az e vidéken elkövetett vétségek és büntettek száma évenként 1527 bünesetet mutat 100,000 lakosra, míg Szardínia, Calabria és Basilicata, bár szintén intensiv criminalitási viszonyok közt, legfeljebb 1293, 1287, 1213 bünesetet mutatnak 100,000 lakosra.

Csak a Róma vidékén előforduló lopások száma háromszorosan meghaladja a Toscanában előforduló eseteket és kétszeresen az összes többi vidékéket; a gyilkosságok, orgyilkosságok, útonállások száma négyszerte nagyobb, mint Piemontban,

Lombardiában, Velenczében, s e tekintetben csak kevésé mulja felül Calabria, Szicília, Szardinia is.

Ezekre a viszonyokra csak egy legutóbbi feltűnést keltő pör hívta fel a figyelmet, melyben harminczkét egyén ítéltetett el lopás, gyilkosság, bűnszövetkezés miatt — valamennyi egy *Artena* nevű kis faluból. Ezt a kis falut nevezi *Sighele* a született bűntettesek hazájának, ép úgy, mint *Henry Joly* bélyegezte volt meg Franciaországban Hérault departement-ot, s e jelenséget az öröklésből igyekszik czikkében kimagyarázni.

Pedig azt hihetné mindenki — mondja *Sighele* — hogy az igen kedvező gazdasági viszonyok közepette a kis falu lakossága rendes, tisztességes életet folytat. A falu egy dombtetőn fekszik, 400 méterrel a tenger színe fölött, gyönyörű panorámával a Latiumi hegyek lábáig elterülő rétekre, zöld mező, enyhe klíma közepett.

És mégis az artenabeliek rossz hírneve nem mai keletű. Ezt a szomorú nevezetességét már 1155-ben megszerezte magának Artena, akkor még Montefortino vidéke, s azóta nem is vesztette el; elannyira, hogy IV. Pál egy 1557. május 7-ikéről kelt rendelete mint közismeretes dologról emlékezik meg a vidék lakói rossz életéről. s őket kiközösítve, mindenkit felbatalmazott, hogy közülök bárkit büntetlenül megölhessen. Jellemző egy 1872-ben lefolyt monstre-pörben, melyben számosan halálraítéltek, az artenabeliek ellen hozott ítélet következő passusa :

„Montefortino vidékén, Velletri földjén, a haramiák classikus hazájában, hol a vendetta barbár mulatságot képez még ugyanazon család tagjai közt is, a bűntettek az utolsó húsz év alatt nyugtalanító arányban szaporodtak.

„Borzasztó orgyilkosságok, sarczolások, gyújtogatások követtek egymást éjjel-nappal, a faluban és az országutakon, halatlan gyakorisággal.

„A gyilkosok félelme, a bosszúállás vágya elhallgattatták az áldozatokat, hazugságokat sugaltak a tanuknak, a büntetlen-ség fokozta a gonosztevők bátorságát.

„Egy briganti-szövetkezet, gályán vagy vérpadon elhalt bűntettesek fiaiból monopoliumot csinált Montefortinóban a büntett nyereséges vállalatából.“

Így hangzott az egész vidéket megbélyegző ítélet. *Sighele* azonban a helyett, hogy regisztrálná az Artena vidékén elkövetett

egyeb büntetendő cselekményeket, csak a század utolsó felében elkövetett büntettek arányszámait emeli ki Olaszország általános criminalitásából, s constatálja, hogy gyilkosságot 1853-tól 1872-ig csupán Artena faluban 42-öt követtek el, azaz évenként $2\cdot20\%$ -ot; 1873-tól 1888-ig 37-et, azaz évenként $2\cdot46\%$ -ot. Rablást 1853-tól 1872-ig 66% -ot, tehát évenként $3\cdot3\%$ -ot; 1873-tól 1888-ig 87-et, évenként tehát $5\cdot8\%$ -ot. Lopást 1853-tól 1872-ig 117-et, évente $5\cdot7\%$ -ot; 1873-tól 1888-ig 127-et, azaz $8\cdot45\%$ -ot és így tovább.

Sighele nézete ezek után az, hogy Artenában a bűnös professio általános, s itt a criminalitás oly formájával van dolgunk, melyet ő a collectivitas veleszületett ösztönével járó criminalitásnak nevez. Első okát ennek az öröklékenységben látja, de eredeti okát a történeti viszontagságokban s a déli lakosok jellemében keresi, mely párosulva a vidék elszigeteltségével, kifejleszti és fentartja a criminalitás azon ősrégi alakját, mely a laza állami és társadalmi szerkezet mellett századokon át uralgott.

*

„A letartóztatottaknak köteleiségeiről és a nekik engedendő jogokról („Des devoirs imposés aux détenus, et des facultés qui peuvent leur être accordées“) szól *Roux* czikke. Két részre osztja tárgyát; az elsőben a terheltekről és előleges letartóztatást szenvedettekről szól; a másodikban a már jogérvényesen elítéltekről. Büntető perrendtartásunk reformjának küszöbén fokozott érdekek bírhatnak azok az elvek, melyeket *Roux* tolmácsol e tanulmány keretében, mely a modern francia bűnvádi eljárás gyakorlatát tükrözi vissza. A védelem szabadságának legmesszebb menő megóvása jellemzi a vizsgálat azon stadiumát, mely *Roux* fejtegetései első részének tárgya. A törvény és az eljárási szabályok e tekintetben a legkisebb akadályt sem emelik a terhelt elhatározása elé. Szabadon írhatnak védőiknek, zárt boríték alatt kaphatnak tőlük leveleket, melyeket sem a fogházigazgatóságnak, sem a bírói hatóságnak nincs joga felbontani. Épen úgy a vizsgálóbíró engedelmeivel tanuk nélkül érintkezhetnek védőikkel, zárt levelekben fordulhatnak a bírói és fogházhatósághoz.

Fegyelmi szabályok szempontjából nincs mit tartaniok a fogházi őrök és alkalmazottak bántalmaitól, sem durvaságaitól. Mindennap látogatásokat fogadhatnak, tanuk jelenlétében, elő-

leges engedelemmel, a vizsgálóbíró vagy elnök láttamozása mellett. A dohányzás meg van engedve, élelmezés tekintetében elvben ugyan egy lábra vannak helyezve az elítéltekkel, azonban saját költségükön kívülről is élelmezhetik magukat napjában tetszés szerinti kenyérmennyiséggel, egy levessel, két tál hússal, hallal vagy főzelékkel s 7·5 deci borral, vagy egy liter sörrel.

Szigorúbb intézkedés alatt állanak természetesen az elítéltek, úgy ruházat, mint élelmezés, látogatások és fekhely dolgában. Hetenkint csak kétszer fogadhatnak látogatásokat és nyolcz napban egyszer írhatnak. Kenyerök 850 grammnyi, nőknél 800 grammnyi adagra van kiszabva s boritaluk, melyet az igazgatóság különös kedvezményéből élvezhetnek csak, nem haladhatja meg a naponkinti 3 decit, vagy félliter sört. Tartoznak a fegyencruhát viselni, kivéve az egy hónapnál csekélyebb büntetéssel sújtottakat, míg az előlegesen letartóztatottak saját ruházatukban tölthetik a vizsgálati fogságot. Munkájok akként van szervezve, hogy egyetlen elítélt se maradjon foglalkozás nélkül és így tovább.

Szól aztán *Roux* a különzárásról, a föltételes szabadonbocsátottakról s a rehabilitási eljárásról.

*

A normális és rendellenes agyfunctiókra vonatkozólag fölvetett nyílt kérdésekre beküldött válaszok közül, melyeket már korábban is ismertettünk, érdekesnek tartjuk ezúttal *Daudet Alfons* következő önjellemzését reproducálni:

„Gyermekkorom óta igen rövidlátó vagyok — írja *Daudet* — 2¹/₂-es, 3-as szemüveget hordozok. Lyoni tanárainak nem akartak nekem hinni s elhagytam a lyceumot, a nélkül, hogy a táblán egy kört tudtam volna rajzolni.

„Mindazáltal látásbeli emlékezetem jó, localizálási emlékezetem olyan, hogy tíz évre is visszaemlékezem kiállításokon a régi festmények helyére.

„Látóképességem sem nem erősbült, sem nem gyöngült. Ideges bántalmam alatt tizenöt napi hemiopia.

„Hallásom oly kitünő, mint egy vaké. Szemeim fülemben vannak. Pompás az emlékezőtehetségem, bár egy idő óta némi jelentéktelen rongálásokat tapasztalok rajta, melyeket a kábító szereknek tulajdonítok.

„Hogy a házak numerusait eszemben tartsam, elmémben gyorsan összeadok két számot, ha kettő van. Például Rue Bellechasse 31, mindjárt arra gondolok, hogy $3+1=4$. Igen sokszor, ha egy név ötlik eszembe, gépiesen keresem, vajjon betűi páros vagy páratlan számot alkotnak-e? Oly régi mániám ez, hogy csak egy magánhangzó láttára is meg tudom mondani, vajjon az a betűsorban páros-e vagy páratlan?

„Különösen emlékszem a hangokra, s ezt főképp önkénytelenül és futólagosan. Emlékezem egy szólamra, egy accordra, ha nem keresem, s kimegy eszemből, ha utána futok.

„Szemeim emlékezete is igen élénk, igen éles, de rám nézve kevésbé suggeráló, mint a másik, nem oly tartalmas, nem oly ébresztő.

„Ha meg akarom találni egy bizonyos időbeli kedély- és lelki állapotomat, s földézni egy környezetet vagy elfeledett helyet, mindig azt keresem, mily dalt énekeltem azon időben, s ha ez áriát megtaláltam, minden előttem áll.

„Sohasem képzelek magam elé abstract fogalmakat (végtelent, örökkévalóságot, tökélyt), ezek sohasem férhettek fejembe.

„Hogy „Numa Rumestán“-ban a dél emberét fesse, azt mondtam vele: „Ha nem beszélek, nem gondolkozom“. Azóta megtaláltam az ötletnek, melyet újnak hittem, párját Montaignénél. Mindenesetre nagyon délies kifejezés az, mert Montaigne is déli.

„Megfigyelő vagyok a mániáig és gyermekkorom óta. Szintén gyermekésem óta bírok ezen megfigyelő szokásom következtében nagy mértékben azzal a képességgel, hogy magam megkettőztessenem és magamat cselekedni lássam.

„Öt hat év óta narcoticummal alszom és nem álmodok. Azelőtt ellenkezőleg sokat álmodtam, s álmaimban az volt a sajátságos, hogy csaknem mindeniknek czíme volt, minek oka az a szünetlen gond volt abban az időben, hogy minden héten valami elbeszéléstárgyat kapjak sikerült, szerencsés czímmel. Több álmat lejegyeztem fölébredésemkor. Íme czímeik: „Kalvária a cse-resznyék közt . . .“ „Daudet úr, ne tekintsen jobbra“.

„Látási emlékezetem jó, különösen a tárgyaké, de a szélmélyek földézése is könnyű.

„Hogy egy körvonalat, egy physionomiát jobban megragadjak: szemeimet behunyom s a kép tiszta.

„Nem olvasom gondolataim szavait, nem hallom. Nem bírom magam elé képzelni egy ismert hang timbre-jét.

„Felolvasásnál bizonyos számú mondatot könyv nélkül be-tanulok; először elolvasom, hogy tudjam. Midőn kimondom, nem látom a szöveget; az eszmék kapcsolata magával vonja az előbb be nem tanult mondatokat is.

„Mikor egy darabot, egy cikket frok, magamban mondom el első sorait. Csak akkor veszem kezembe a tollat, ha a munka meg van rágva. Időnkint elhagyom íróasztalomat, kissé mozgok, hogy agyamat pihentessem.

„Jó zenei emlékezetem van. A dallam gyakran hozzáfűződik a körülmények emlékezetéhez, melyek közt hallottam. Egy szag tökéletesen eszembe hoz egy helyet, a napnak egy óráját, vilá-gosságát.“

— n — r.

* * *

A „*Revue Scientifique*“ című folyóirat ez évi január 4-iki számában figyelemreméltó cikket közöl *Mosso* a „Materialismus és mysticismus“-ról.

Huszonhárom század folyt le már azóta — úgymond — hogy Plato és Aristoteles óriás magaslatra emelték az idealismus és a lélek tanának alkotmányát, s alig száz esztendeje még, hogy a naturalisták megtalálták az élet kutatására a helyes módozatokat. A kísérleti módozatok alapjai olasz földön vettettek meg először, s ott kísérlették meg először a természet általános tör-vényeire vezetni vissza az élet karakteristikus jelenségeit.

A londoni hírneves mikrografus, Needham, 1753-ban Turinba jött, hogy az örökös herceg: *Victor Amadé* jelenlétében a spontán generációról néhány kísérleti előadást tartson. *Needham* azt tartotta, hogy a növényi infusumokban olyan erő létezik, mely mikroszcopiai növényeket és állatokat képes létrehozni. *Buffon* is nagy fontosságot tulajdonított az infusumok eme spontán nemzedékének, mert ő is úgy vélekedett, hogy a szerves molekulák önmaguktól — minden más progeniturák nélkül — képesek élő lényeket alkotni.

Erre Spallanzani Lázár páviai tanár — 1765-ben — kiadta híres memoárjait: *Megfigyelések és kísérletek az infusumok állat-*